

A kapitalizmus után

Egy új világ – a Prout jövője

Különös, hiányt pótló könyv: A KAPITALIZMUS UTÁN. Kevés olyan munkát olvastam világunk gondjairól, amelyik ennyire törekedne a TELJESSÉGRE. A korunk válságával foglalkozó irodalom rendszerint egyetlen, esetleg néhány kulcskérdést ragad ki, fontosnak tartott elsőbbségeket keresve (legyenek azok környezeti, politikai, jogi, gazdasági, demográfiai stb. természetűek). Kevesen közelítenek az emberi lélek vagy tudat felől, ritkán kerülnek előtérbe spirituális kérdések (talán Theodore Roszak könyve, A Föld hangja a kivétel).

Évtizedeken át azt tanultuk, hogy a lét határozza meg a tudatot, és kevesen gondolják, hogy elsősorban tudati változásokra van szükség.

P. R. Sarkar (a könyv szerzőjének egykori mestere) felismerte, hogy a hasznoszerzésen és önzésen alapuló globális kapitalista rendszer válságok sorozatára és összeomlásra van ítélve belső ellentmondásai miatt. Az emberiség belépett a katasztrófák, az önmegsemmisítés korszakába. Már szinte elkerülhetetlen kultúránk, fajunk teljes összeomlása, a természeti környezet visszafordíthatatlan károsodása. A Prout (= Progressive Utilization Theory, a progresszív hasznosítás elmélete) gátat akar vetni az emberiség közös öngyilkosságának, s azt vizsgálja, hogy van-e kiút ebből a folyamatból.

A Prout az egyetemes spirituális értékekre épül, a 15000 éves Tantra jógára, s az ősi vallásokra. A Tantra nem dogmatikus vallási rendszer, hanem spirituális életmód. Alapelve a MINDEN-EGY (ahogyan Hérakleitosz meghatározta), a kozmikus tudat, az intelligens mindenség. A megismerés útja misztikus, intuitív út. Hamvas Béla szerint a „misztika az a tudás, amely minden dolog egységét látja, míg a tudomány nem látja... A misztika nem a tudomány ellentéte: a misztika a tudás magasabb foka. Lehet, hogy az ember által elérhető legmagasabb fok”.

A Prout szerint nincs jogunk romboló módon kizsákmányolni a földet, az élőlényeket, a természetet. Spirituális álláspontja alapján ellenzi a magántulajdont, a parazita kapitalizmust, bírálja a humanizmus régi tartalmát. Sarkar neohumanizmusa a minden emberrel való együttérzést jelenti. Különbséget tesz tudás és bölcsesség között. (T. S. Eliot szavai jutnak eszünkbe: „Hol a bölcsesség, mely tudásunkban elveszett?”). A földi élet dinamikus egyensúlyt jelent – szanszkrit szóval ez a PRAMA.

A Prout a hazánkban is jól ismert harmadik úton akar járni – hadd utaljak a falukutatókra, Németh Lászlóra vagy Czákó Gábornak a rendszerváltozás idején írt cikkeire, Síklaky István több könyvére. Ez a harmadik út a gazdasági központosítás megszüntetését, az ősi hagyományok felélesztését, a lehető legnagyobb fokú önállósítást, a tájegységek társadalmi-gazdasági fejlesztését, a természeti környezeti egyensúly megőrzését, a nyelvek és kultúrák védelmét, szövetkezetek létrehozását jelenti. Ebben a kérdéskörben a Prout rokonságban van E. F. Schumacherrel, Wendell Berryvel és Elena Norberg-Hodge-dzsál.

A Prout számára középponti kérdés az ökológiai egyensúly, a biodiverzitás, a fajok kihalása, s mindebben az ember romboló szerepe. A természet elvesztette az egyensúlyát, a prama-t. Ez elfajuláshoz, pusztuláshoz vezet. Az emberi társadalom is eljutott ide: jellemzői a gazdasági összeomlás, társadalmi nyugtalanság, kulturális elfajulás, vallási babonák.

A könyv etikáról szóló fejezete felveti korunk több vitatott kérdését: a gyors műszaki átalakulást, a tömegtájékoztatók kérdéseit, a kultúrák egymáshoz való viszonyát, az euthanáziát, a genetikai beavatkozásokat, a klónozást, a halálbüntetést, a munkások kiszípolozását, a kábítószer-fogyasztást, a nukleáris hulladékok, az állati jogok kérdését. Foglalkozik Hollywood és általában a tévé erőszakot hirdető műsoraival.

Sarkar különbséget tesz az egyszerű, mindennapi és a spirituális erkölcsiség között. Az utóbbi alapja a neohumanizmus és a vallási hagyományokban is fellelhető örök emberi értékek – amelyek a tudat evolúciójából és önmagunk megismerésének spirituális készletéből erednek. Leszögezi az erkölcsiség tíz általános alapelvét, kezdve az ahimszával, a nem-ártás törvényével, és eljutva a kozmikus tudatosság elfogadásáig.

Milyen a Prout politikai rendszere? A kormány szerepe nem a gazdaság vezetése, hanem a kiegyensúlyozott gazdasági növekedés elősegítése. Feladata a nemzetbiztonság, az oktatás, szolgáltatások, egészségügy, a szövetkezetek elősegítése,

környezetvédelem, közüzemi szolgáltatások. Fontos az igazságszolgáltatás, törvényhozás és végrehajtás szétválasztása. Ezekhez társul egy pénzügyi ellenőrzési ágazat, amely vizsgálja a kormány és a többi három ügyeit. Választások esetén a kormány és a sajtó egyenlően bánik minden jelölttel. Sem a jelöltek, sem a támogatók nem pénzelhetik választási hadjáratukat – csak az állam, azonos módon.

Sarkar azt mondta: „Fél órával a siker előtt még semmit sem tudunk majd róla” (Hadd utaljak a káosz-elméletre: „Ha egy pekingi pillangó megmozdítja a szárnyait, azzal átalakíthatja New York következő havi vihar-rendszerét.”)

A kötet középpontjában az alternatív közgazdaságtan áll. Érdekes, hogy sok ilyen gondolkodású közgazdász rendelkezik spirituális töltéssel: E. F. Schumacher, Herman Daly, a hazaiak közül pedig a Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetemen a Kindler József alapította Altern-csoport.

Rendszerben kell gondolkodnunk. Sarkar kifejti: „Egyetlen pillanatra sem szabad elfelejtenünk, hogy ez az egész élővilág egyetlen nagy család.” Ezen sorok olvasásakor és másutt is többször eszembe ötlök: Ismerte-e Sarkar Ludwig von Bertalanffy Általános rendszerelméletét? Azt az elméletet, amelynek tételei sok vonatkozásban összhangban vannak a Prout többször is hangsúlyozott holisztikus eszméivel.

Bertalanffy monista szemlélete szerint az egész több a részek összegénél. Döntő fontosságúak a kapcsolatok, kölcsönhatások, az önszerveződés. Leírja, hogy az Általános rendszerelméletnek misztikus alapjai vannak. Nem a keleti vallásokra hivatkozik, hanem Leibnizre, Cusanusra, Paracelsusra, Marx és Engels dialektikájára, Hesse Üveggyöngyjáték című regényére.

Megvalósíthatók-e a Prout célkitűzései? Ne vessük el ezeket azzal, hogy mindez utópia. Az utópiák vezetnek bennünket, mutatják meg a célokat.

Jelszavuk: „Lehet más a világ!”

Lehet, s a lehetőséget meg kell valósítani. Margaret Mead mondta: „Sose kétkeljedj abban, hogy gondolkodó és elkötelezett emberek kicsiny csoportja képes megváltoztatni a világot.”

György Lajos

Ez az írás *Dada Maheshvaranand* fenti című és alcímű könyvének előszava. A könyv kapható a Pont és a Kráter kiadó, ill. A Közgazdasági Egyetem üzleteiben.